

СТ А Н О В И Щ Е

От: *доц. д-р Мира Здравкова Кънева,*
Софийски университет „Св. Климент Охридски“,
3.3. Политически науки (Международни отношения)

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по професионално направление 3.3. *Политически науки, докторска програма „Политология“ (Международни отношения и външна политика) в УНСС.*

Автор на дисертационния труд: **Бианка Валериева Тошева-Пешева**
Тема на дисертационния труд: *Управлението на европейското въздушно пространство и трансформацията на суверенитета в контекста на международните отношения*

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 267/02.02.2024 г. на Ректора на УНСС.

1. Информация за дисертанта

Докторантката се е обучавала по докторска програма към *катедра „Международни отношения“ на Факултет „Международна икономика и политика“ на УНСС по научна специалност „Политология“, професионално направление 3.3. „Политически науки“,* съгласно Заповед на Зам.-ректора по НИД на УНСС № 941/20.04.2015 г., зачислена на обучение, считано от 10.03.2015 г.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд е структуриран в три глави, увод и заключение, като първите две глави относно суверенитета и съответно трансформацията му в Европейския съюз са разделени на две части, а третата относно управлението на европейското въздушно пространство включва три части. Всяка една глава завършва с основни изводи, което

предполага постъпателно осмисляне на теоретико-приложните резултати. Научното съчинение е в обем 208 страници, илюстрирано с фигури и таблици, както и със списък от използвана и цитирана литература, обхващаща монографии, сборници, периодика, доклади, речи и нормативни актове (над 100 библиографски единици на български и английски език). Проблематично е позоваването на неакадемични източници с отворен достъп (енциклопедии).

Темата на проучването е изключително актуална, като утвърждаването ѝ като приоритет в дневния ред на държавите, както отбелязва докторантката, започва от критично събитие за сигурността – атентатите от 9/11, подействало конституиращо за развитието на теорията на международните отношения. Оттук се откроява и значимостта на избрания теоретичен подход към проблематиката – социалния конструктивизъм, който разчупва очакванията за прилагане на рационалния подход на традиционалистите (своеобразен дебат реалисти – либерали). Вместо това е предложен дискурсивен анализ на идейните структури, нормите, институциите и идентичността, който е съвсем релевантен за изследване на европейската интеграция.

Дисертационният труд се откроява с ясно дефиниран проблем, заложен цел, последователни задачи, очертана методология и посочени времеви и пространствени ограничения. Ценна е тезата, която обвързва трансформацията на суверенитета в рамките на интеграционната динамика със зависими променливи, които я ускоряват или забавят (технически усложнения и заплахи за сигурността), като същата може да е по-конкретна или да е формулирана под формата на хипотези за апробиране в следващото изложение.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Основните научни резултати, които заслужават висока оценка, са в няколко насоки. Първо, изведен е неабсолютният характер на суверенитета, който вместо застинало явление се разглежда като променлив процес чрез предоставянето на суверенни права на наднационални институции или участие в глобалното управление, със символно значение за утвърждаване на демокрацията чрез участие в сътрудничество (20-21). Второ, разшифрована е сложната игра на трансформации на суверенитета в контекста на ЕС, която е в поставена в корелация с взаимозависимостите вътре – вън и горе – долу (32). Трето, проследена е еволюцията на концепцията за суверенитета от йерархичен контрол към признаване от множество недържавни и наддържавни субекти чрез индивидуалната отговорност и колективните действия (41-

44). Четвърто, направен е теоретичен преглед на инкременталното развитие на ЕС от общност към наднационален съюз (97-100) и надграждането на икономическата логика с проблема на идентичността. Пето, формулирани са три конкуриращи се дискурса за Единното европейско небе – реалисти, либерали и конструктивисти (109). Шесто, разгледани са проблемите на транспонирането на европейско право през призмата на адаптация на ценности, формиране чрез публичен дискурс (122) и социално учене чрез епистемни общности (136). Седмо, описана е субрегионалната интеграция в управлението на въздушното пространство чрез функционални блокове (144-145).

Интересен научно-приложен резултат е изготвянето на мисловни модели, които да онагледят адаптивността на суверенитета от промяна към процес на възприемане (с. 61), както и трансфера на суверенни права в три стъпки от избора между индивидуалното и колективното, през ефективността, до легитимността.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Приносите на дисертационния труд, посочени от дисертанта, са многобройни, като някои правят силно впечатление. Преди всичко, все по-ускорената и сгъстена интеграционна динамика на Единното европейско небе е несъмнено един от стратегическите инструменти за ЕС да се утвърди като глобален играч. Освен това, самата нормативизация на процеса (в случая чрез правото на ЕС и чрез общи ценности) позволява надграждане, а не подкопаване на суверенитета; обратното е по-скоро интерпретация на вътрешнополитически проблеми, както е доказано чрез случая Брекзит. Нещо повече, сложността на регулацията на въздушното пространство произтича както от уязвимостта на националната сигурност спрямо асиметрични заплахи (тероризъм, миграция, популизъм), така и от необходимостта от гаранции за безопасността на гражданския пътникопоток и стокооборот. Не на последно място по значение, управлението на европейското единно пространство изисква холистичен подход заради своята сложност, системни връзки и социален смисъл.

Най-значимият принос е теоретичният подход на конструктивизма, чрез който докторантката не просто представя когнитивната еволюция на концепции, норми и ценности по проблематиката по един дълбочинен начин, но и подчертава адекватността на рефлексивното мислене при изследването на международни проблеми, с което заслужава адмирации.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Публикациите по темата на дисертацията далеч надхвърлят изискуемите минимални изисквания. Безспорно те следват логиката на научните търсения на докторантката по темата, като разширяват проучването с перспективите за единна европейска армия (2017 г.), търсенето на идентичност (2017 г.), дезинтеграционната динамика (2018 г.).

6. Оценка на автореферата

Авторефератът по ясен, нагледен и подреден начин проследява разгръщането на тезата, концептуалната еволюция, емпиричното апробиране и нормативния анализ, чрез формулиране на авторовите приноси.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Препоръките са в две направления, без да ощетяват по никакъв начин самостоятелния и осъзнат принос на дисертационния труд – първо, по-балансирано структуриране (или две, или в четири глави) с плавен, но и отчетлив преход между теоретичен, нормативен и емпиричен анализ; второ, по-последователен концептуален анализ на суверенитета, държавата и пространството от гледна точка на конструктивизма (вж. напр. трактовката на *A. Wendt, C. Reus-Smit, T. Risse...*).

Остава отворен въпросът, може би в последваща дискусия, какви са конкретните перспективи пред Единното европейско небе с оглед на разгледаната в дисертационния труд несъвместимост между цивилното и военното измерение, особено с оглед на завръщането на традиционни заплахи с войната в Украйна.

8. Заключение

След запознаване с представените материали във връзка с дисертационния труд и анализ на тяхната значимост и съдържащите се научни приноси давам убедено своята положителна оценка за присъждане на ОНС „доктор“ на Бианка Валериева Тошева-Пешева по професионално направление 3.3. Политически науки.

09.02.2024 г. / гр. София

Подпис: